DE BESTRIJDING VAN HET GEBRUIK EN HET MISBRUIK VAN STERKEN DRANK, IN VERBAND MET DEN ACCIJNS OP GEDISTILLEERD EN DE VER- VALSCHING VAN DIEN DRANK.

Bij vele bestrijders van het drankverbruik in Nederland, bestaat de meening dat verhooging van de belasting op gedistilleerd, geen beperkende invloed op het verbruik heeft, en dat accijns verhooging een voor de volksgezondheid verderfelijke werking heeft, doordien zij vervalsching van den sterken drank ten gevolge heeft. Buiten Nederland wordt die meening door zeer enkelen, en in Nederland waarlijk niet door allen verdedigd. Gelukkig! Echter blijkt deze overtuiging, onder meer, uit het adres van 22 Oct. 1904, tegen accijnsverhooging, aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingezonden, door het Hoofdbestuur van de Nederlandsche Vereeniging tot afschaffing van Alcoholhoudende dranken.

Het is zeker gewaagd; een zoo algemeen gevestigde overtuiging door ervaring en onderzoek ontstaan te bestrijden, en als ik daartoe in de volgende bladzijden overga, dan geschiedt zulks in het belang van de Vereenigingen, die drankbestrijding ten doel hebben, en niet om de, ook door mij erkende gunstige resultaten hunner pogingen afbreuk te doen. Immers worden door de kennis der juiste oorzaken van het verminderd alcoholverbruik, de middelen aangegeven voor de meest doelmatige wijze, waarop het sterke drankverbruik kan bestreden worden.

Als vervalsching van sterken drank, kan naar het beginsel der drankbestrijders, alleen in aanmerking komen, het bijvoegen van stoffen, die voor de gezondheid minstens even schadelijk zijn als het gedistilleerd. Alle andere menging kunnen zij niet afkeuren, want daardoor wordt de alcohol niet méér maar minder schadelijk voor de gezondheid. Wel worden daardoor de koopers in zekeren zin bedrogen, zooals door vervalsching van zoovele levensmiddelen of dranken, maar als motief

tegen accijnsverhooging kunnen zij niet in aanmerking komen.

Voor schadelijke vervalsching komen slechts twee stoffen in aanmerking, amijlcohol (foesel) en methijlcohol (houtgeest), welke beide nog in meerdere mate dan aethijlcohol (gewoon gedistilleerd-) schadelijk zijn voor de gezondheid. Van bijmenging van andere stoffen van eenige beteekenis, is niets gebleken, en bij een door mij ingesteld onderzoek bleek slechts, dat soms door tappers in Drenthe, in het vat met jenever een bus met peper was gedaan. Dit is geen schadelijke vervalsching, het geschiedt om aan den smaak van sommige drinkers te voldoen, die de jenever beter vinden, naarmate ze meer prikkeling veroorzaakt. Er wordt wel beweerd dat vitriool en water bij de jenever wordt gevoegd, maar de smaak wordt daardoor anders, en zij die dagelijks jenever drinken kennen de zuivere jeneversmaak te goed, om zich daardoor te laten bedriegen, bovendien is dergelijke vervalsching niet kunnen aangetoond worden. Volgens veler overtuiging is jenever zonder de waarde er van te vermindere, weinig geschikt om vervalscht te worden met stoffen schadelijker voor de gezondheid dan de drank zelf, zoodat alleen blijft te onderzoeken of bijmenging plaats heeft met foesel of houtgeest.

In N°. 25 van het Orgaan van den Volksbond „Vereeniging tegen Drankmisbruik“, komt voor een rapport van het Hoofdbestuur, betreffende den omvang van het gebruik van brandspiritus als genotmiddel. Deze spiritus bevat op 9 liter, één liter houtgeest en is als drank geheel ongeschikt. Volgens genoemd rapport, zouden naar verkregen informatiën, zonder dat bepaalde feiten werden geconstateerd, in enkele gevallen, zeer laag gezonken dronkaards de ondrinkbare brandspiritus drinken. Daartegen zijn geen maatregelen te nemen. Ten behoeve der industrie moet de fiscus vrijdom van accijns verleenen voor spiritus, nadat die vooraf ondrinkbaar is gemaakt. De houtgeest maakt ze werkelijk ondrinkbaar, zoodat het gebruik daarvan als drank nimmer van eenige beteekenis kan worden en alleen verdierlijkte dronkaards dat vocht soms zullen drinken.

Op uitnoodiging van het Hoofdbestuur van den „Volksbond“ „Vereeniging tegen drankmisbruik“ heeft Prof. Dr. H. Wefers Bettink te Utrecht, een wetenschappelijk onderzoek ingesteld naar de mate van vervalsching van sterken drank. De uitkomsten van dat onderzoek zijn vervat in een rapport, opgenomen 24 April

1902, in №. 19 van het orgaan van den Volksbond. Daaruit blijkt dat van 82 monsters drank is onderzocht of zij foesel, en van 76 of zij houtgeest bevatten.

Wat betreft de vervalsching met amijl alcohol (foesel) moet worden opgemerkt, dat gewone jenever steeds een klein deel foesel bevat, die reeds bij het stoken van gedistilleerd, daarin als bijproduct ontstaat, en daaruit niet door filtratie verwijderd wordt. Die foesel geeft aan jenever de smaak en is er een noodzakelijk bestanddeel van. De volksmond spreekt dat uit waar ze jenever „foesel” noemt, en een glas „foesel” vragende, daarmede jenever bedoelt. Dit in aanmerking nemende, is het opmerkelijk dat volgens genoemd rapport in 55 van de 82 onderzochte monsters geen foesel is gevonden, en in 1 monster sporen daarvan, terwijl in 19 monsters minder dan 1 pCt. foesel aanwezig bleek. Deze 75 monsters waren derhalve niet vervalscht door bijmenging van foesel. Van de overige 7 monsters, bevatten 4 tusschen 1 en 2 pCt. foesel en 3 van 2—3 pCt. foesel. Waarschijnlijk zijn deze laatste monsters evenmin door toevoeging van foesel vervalscht. Foesel bevat ongeveer 95 pCt. amijl-alcohol, zoodat toevoeging van foesel, zonder den drank te verslappen, aanlenging met een even groote hoeveelheid water toelaat. Het daardoor te behalen voordeel is echter bij toevoeging van ongeveer 2 pCt. foesel zoo gering, dat geen tapper daardoor de smaak van den drank zal bederven, want evenzeer als een kleine hoeveelheid de goede smaak aan de jenever geeft, wordt die bedorven door te groote hoeveelheid foesel. Onze grensbewoners zijn daarmede wel bekend, de Duitsche jenever valt niet in hun smaak en dat komt omdat er te groote hoeveelheid foesel in aanwezig is. Om diezelfde redenen kan de aanwezigheid van meer dan 1 pCt. foesel in sommige der 82 onderzochte monsters verklaard worden. De jenever kan vervaardigd zijn uit minder goed graan, dat soms als grondstof voor gedistilleerd wordt gebruikt, onder meer, graan dat zeeschade heeft beloopt. Jenever vervaardigd uit spiritus bevat maar p. m. een derde van de foesel, die in de moutwijn-jenever aanwezig is en is uit een hygiënisch oogpunt daarom minder schadelijk.

Door het onderzoek naar foesel, als voor de gezondheid schadelijk

bijmengsel, is derhalve die vervalsching niet bewezen, eerder het tegendeel, doch bovendien kan zulke vervalsching in de toekomst niet meer voorkomen. Bij arrest van den Hoogen Raad van 28 Juni 1897, opgenomen in de verzameling van wetten en voorschriften voor de ambtenaren der belastingen, jaargang 1904 N°. 82 is beslist, dat amijl alcohol (foesel) geen vreemd bestanddeel is van gewoon gedistilleerd, omdat volgens het gevoelen van door den Hoogen Raad gehoorde deskundigen aethijl- en amijl-alcohol gelijktijdig ontstaan bij de fabricage van gedistilleerd.

Die beslissing heeft na lang beraad ten gevolge gehad dat van af 30 Juli 1904, amijlalcohol (foesel), evenals gewoon gedistilleerd onderworpen is aan den accijns naar de sterkte, en bij invoer van buiten 's lands bovendien belast is met invoerrecht, volgens de Resolutie van den Minister van Financiën van 30 Juli 1904 N°. 131 (Verz. 83). De accijns van foesel bedraagt naar 95 pCt. alcohol, f 1.19½ de liter en bij invoer f 1.26, een bedrag, dat vervalsching met zoo dure stof geheel uitsluit. Ontduiking van accijns van overigens vrij waardelooze foesel wordt gemakkelijk verhinderd. De gewone branderijen verkrijgen geen foesel als afgezonderd bijproduct. Zij wordt slechts verkregen door de enkele hier te lande gevestigde spiritus-fabrieken, die gezuiverde spiritus vervaardigen. Deze zullen het bijna waardeloos product niet met betaling van accijns uitslaan, maar in de fabriek vernietigen. De foesel zal, nadat zij voor dat doel gezuiverd is, door welke bewerking de prijs eveneens hoog wordt, enkel nog dienst kunnen doen als middel van onderzoek, onder meer van melk of boter in Zuivelfabrieken, met vrijdom van accijns en onder de noodige contrôle tegen misbruik.

Het onderzoek van Prof. Dr. H. Wefers Bettink naar de vervalsching met methijl-alcohol (houtgeest) heeft volgens de in het rapport vermelde cijfers beter resultaat opgeleverd. Een gevoel van afschuw moet de leden van den „Volksbond“ hebben bevangen bij het lezen van dat rapport. Zijn de daarin vermelde cijfers juist, dan zou gezegd kunnen worden, dat het Nederlandsche volk, direct werkend vergift wordt te drinken gegeven, maar gelukkig kunnen zij niet waar zijn. Toch twijfelen de leden van den „Volksbond“ niet aan de

juistheid der in het „Orgaan“ der Vereeniging gepubliceerde cijfers van vervalsching. zooals blijkt uit het een jaar daarna verschenen Verslag van het Hoofdbestuur nopens het onderzoek naar den omvang van het gebruik van brandspiritus als genotmiddel, hiervoren reeds besproken, en waarin aan het slot de wenschelijkheid wordt uitgesproken, „dat het onderzoek — in 't vorige jaar door prof. dr. H. Wefers Bettink met zoo groote welwillendheid en zoo voorbeeldige toewijding verricht — zoo mogelijk worde voortgezet en uitgebreid in wijderen kring.“ De vraag dringt zich op, hoe is het mogelijk, dat die onware cijfers niet zijn weerlegd, komt het daardoor dat het „Orgaan“ van den Volksbond uitsluitend door de leden wordt gelezen, en bezien die het vraagstuk slechts van ééne zijde? Eerst eenige dagen geleden kreeg ik kennis van het rapport van 24 April 1902, door toezending van N°. 19 van het Orgaan door een lid van den Volksbond, met het doel om mij te overtuigen van den grooten omvang der vervalsching van sterken drank.

Volgens dat rapport, waarvan hier een uittreksel volgt, voor zooveel betreft de monsters waarin houtgeest is bevonden, bevatten van de 76 onderzochte monsters niet minder dan 12 groote hoeveelheden houtgeest (methijlalcohol).

Uittreksel uit het rapport.

Nummer van het monster.	Afdeeling, die het monster inzond.	Procent-gehalte alcohol.	Procent-gehalte aan methijl alcohol.	De onderzochte mengsels, herleid tot mengsels van 100 deelen; bestaande uit aethijl alcohol van 100 pCt. en houtgeest, zouden dus bevatten de volgende deelen houtgeest.
8	Arnhem	37,2	± 10	± 26,9
13	„	38,84	± 5	± 12,9
14	Nijmegen	39,64	± 2,5	± 6,3
19	Zutphen	36,72	± 3	± 8,0
27	Wageningen	38,24	± 5	± 13,0
32	Doeshburg	40,24	± 2,5	± 6,1
41	Utrecht	42,24	± 4	± 9,5
42	„	37,44	± 10	± 27,0
54	Amsterdam	38,34	± 8	± 20,8
68	Haarlem	36,—	± 15	± 41,7
72	Rotterdam	37,24	± 10	± 26,9
73	„	35,44	± 3	± 8,4

De laatste kolom komt in het rapport niet voor, en is er bijgevoegd voor nadere vergelijking.

Wat is de oorzaak van de veronderstelde vervalsching van sterke dranken door toevoeging van houtgeest?

De Staat verleent vrijdom van accijns voor spiritus van ten minste 85 pCt., nadat de drank als zoodanig onbruikbaar is gemaakt door vermenging met houtgeest, een ondrinkbare alcohol met zeer onaangename smaak en reuk. Bovendien kleurt zij de spiritus bruin. Deze vrijdom is het laatst geregeld bij Kon. besluit van 14 Sept. 1872 (Stbl. n°. 89). Art. 7 bepaalt dat de vermen-
ging moet geschieden met een liter houtgeest op elke 8 liter gedistilleerd na herleiding tot de sterkte van 100 pCt. Het mengsel van 9 liter, zoogenaamde brandspiritus bevat dus op 100 deelen, 88 $\frac{2}{3}$ deelen aethijlalcohol van 100 pCt. en 11 $\frac{1}{3}$ deel houtgeest.

Vervalsching van sterken drank door toevoeging van onvermengden houtgeest kan niet voorkomen, de drank wordt daardoor onbruikbaar, en er wordt geen voordeel door verkregen. Door vervalsching met houtgeest wordt bedoeld vervalsching met brandspiritus, die bevat 88 $\frac{2}{3}$ deelen gewoon gedistilleerd van 100 pCt., waarvoor geen accijns is betaald, en 11 $\frac{1}{3}$ deel houtgeest. De daarmede vervalschte drank kan derhalve nimmer méér, moet steeds minder dan 11 $\frac{1}{3}$ deel houtgeest op 100 deelen bevatten en, zal er eenige kans zijn dat die drank koopers vindt tegen niet veel minder dan den gewonen prijs, véél minder dan 11 $\frac{1}{3}$ deel.

Bij vermenging van twintig liter jenever van 40 pCt., met één liter brandspiritus van 85 pCt., kan daar nog bijgevoegd worden ruim een liter water om de jenever weer dezelfde sterkte te geven, die zij vóór de vermenging had. De hoeveelheid drank is nu ruim 22 liter en op den inkoopprijs is p. m. 10 pCt. gewonnen, maar de reuk en de smaak van de houtgeest zijn er nog in te herkennen. Herleid tot alcohol van 100 pCt., zou deze vervalschte drank op 100 deelen bevatten p. m. 1,4 deel houtgeest. Het is nu duidelijk dat de onderzochte monsters, waarin groote hoeveelheden houtgeest zijn gevonden, niet gelijk waren aan de monsters door de afdeelingsbesturen van den „Volksbond” verzameld, door aankoop in tapperijen en kroegen, en het ligt op den weg van het Hoofdbestuur van den „Volksbond”, om door het instellen van een onderzoek aan het licht te brengen, door welke omstandigheden, onder de autoriteit van een

zoo geachten naam als die van Prof. Dr. H. Wefers Bettink, zulke, met de waarheid in strijd zijnde uitkomsten zijn gepubliceerd.

Door brandspiritus te vervormen tot drank, heeft ontduiking van accijns op gedistilleerd plaats, en het is begrijpelijk dat de fiscus daartegen waakt.

Bij art. 22 van het aangehaald Kon. besluit van 14 Sept. 1872 (Stbl. 89) is strafbaar gesteld „het verkoopen of in voorraad hebben van sterken drank waarin houtgeest aanwezig is, in gebouwen waarin sterken drank verkocht of getapt wordt.”

Die strafbepaling heeft aanhoudend onderzoek van drankmonsters ten gevolge gehad, zoolang de fiscus kon veronderstellen dat misbruik van de verleende accijnsvrijdom zou beproefd worden. Vooral in de eerste jaren na het besluit van 1872 is van dat contrôlemiddel gebruik gemaakt. Beter dan leden van vereenigingen zijn de ambtenaren van den fiscus in staat om het bedrog te ontdekken. Eerstgenoemden kunnen niet anders doen, dan monsters voor onderzoek in slijterijen en tapperijen te koopen, en moeten tevreden zijn met hetgeen de kooper hun geeft. De laatsten hebben het recht van visitatie, het recht om niet alleen in den winkel of in het taplokaal, maar ook in het woonhuis en andere lokalen die er mede in gemeenschap zijn, naar voorhanden drank onderzoek te doen, daaraan te ruiken en er van te proeven, en ten slotte monsters, die tot behoud der identiteit worden verzegeld en van opschriften voorzien, mede te nemen, van die der aanwezige dranken, die volgens hun speurzin het meest verdacht zijn. Behalve deze monsterneming die plaats heeft bij vermoeden van misbruik, heeft er herhaaldelijk van tijd tot tijd, een algemeene verzameling van monsters plaats gehad, voor een algemeen onderzoek. Het onderzoek der monsters geschiedt aan het laboratorium van het Departement van Financiën te Amsterdam. Onderzoek naar de hoeveelheid houtgeest is niet noodig, voor de strafbaarheid is het voldoende dat de aanwezigheid van houtgeest geconstateerd wordt.

Het resultaat van dat onderzoek gedurende vele jaren is geweest, dat slechts enkele bekeuringen noodig waren, zoodat de fiscus met grond kon beweren, dat vervalsching van sterken drank met brandspiritus slechts sporadisch voorkwam. Men is

daarvan zoo overtuigd dat bij Kon. besluit van 31 Mei 1904 (Stbl. 114) vrijzinniger bepalingen nopens de vermenging met houtgeest, met wijziging in zoover van het Besluit van 1872, zijn in werking getreden. Daarbij is tevens voor de brandspiritus, vermenging uitsluitend met donkeren houtgeest voorgeschreven, waardoor het gebruik van dat gedistilleerd als drank 't welk enkele keeren voorkwam geheel wordt tegengegaan.

In de eerste plaats wordt toegestaan aan industriëelen, die dat noodig hebben, vrijdom van accijns door vermenging met blanken houtgeest, echter onder voorwaarden waardoor voorkomen wordt, dat het alzoo vermengde in den handel komt. Overigens is de accijnsvrijdom voor spiritus die wel in den handel komt en derhalve ook door particulieren als brandspiritus, zooals te voren kan gebruikt worden, en in winkels kan verkocht worden, gebleven, door vermenging uitsluitend met donkeren houtgeest en wel met $7\frac{1}{2}$ liter op elke 100 liter gedistilleerd na herleiding tot 100 pCt., zoodat die spiritus in plaats van $\frac{1}{3}$, nu $\frac{1}{1\frac{1}{4}}$ deel houtgeest bevat. Dit is voldoende gebleken, het is onmogelijk om de houtgeest van de aethijl-alcohol te scheiden, en hoe ook vermengd met gewoon gedistilleerd, blijft het als drank onverkoopbaar en ondrinkbaar.

De vraag, worden sterke dranken op groote schaal vervalscht met voor de gezondheid schadelijke stoffen, algemeen tot nog toe toestemmend beantwoord, moet blijkens hetgeen in deze is aangevoerd ontkennend beantwoord worden, terwijl vervalsching met Amijl- en Methijl-alcohol in allen gevalle in de toekomst is uitgesloten. Vrees voor vervalsching is derhalve geen beletsel tegen accijnsverhooging, deze zal vervalsching niet ten gevolge hebben.

In het Leerboek der Staathuishoudkunde, 2^e druk, 2^e deel, bladz. 600—604 zet Mr. N. G. PIERSON uitvoerig uiteen, waarom naar zijn oordeel, ook gegrond op cijfers hem verstrekt door den heer J. C. van Marken te Delft, het bedrag van den accijns invloed heeft op het alcoholverbruik, hoe verlaging van accijns noodwendig meerder gebruik moet ten gevolge hebben, en eveneens hoogere accijns minder verbruik, hoewel naar anderen beweren, de statistiek deze slotsom niet rechtvaardigt. Op het drankverbruik werken echter zooveel oorzaken, dat het niet mogelijk is, den invloed van ééne

oorzaak daarop langs statistischen weg te leeren kennen. De Ned. Vereeniging tot afschaffing van alcoholhoudende dranken, is volgens haar adres aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal van oordeel dat de stelling, hoe hooger accijns, hoe minder verbruik wel opgaat voor onschuldige stoffen zooals suiker, maar niet voor alcohol, omdat de alcoholist zijn alcoholverbruik, niet afhankelijk kan stellen van den prijs er van, doch van de behoefte welke zijn lichaam er aan heeft. Evenwel niet de alcoholist, de dronkaard wiens lichaam zoo onder den invloed van den alcohol staat, dat hij het drinken niet kan laten is de groote gebruiker van sterke dranken. Tegenover één alcoholist staan honderden vrijwillige gebruikers, die hun gebruik wél afhankelijk zullen stellen van den prijs. Wanneer eene splitsing kon worden gemaakt zou het blijken, dat de alcoholisten te samen slechts een zeer klein deel van het totale verbruik voor hunne rekening hebben. Er moet onderscheid gemaakt worden tusschen alcoholisten, en vrijwillige drinkers. De eersten kunnen alleen door zedelijken invloed herstellen van hunne verderfelijke neiging, terwijl wat de anderen betreft, allerlei invloeden en toestanden op hun alcoholverbruik invloed uitoefenen. Niet de grootste schade wordt de maatschappij aangedaan door de alcoholisten, veel meer door die groote groep van gebruikers die slechts zoo nu en dan bij voorkomende gelegenheden te veel drinken, deze vullen onze Arrondissements-Rechtbanken en hun drinken houdt zeer zeker verband met den prijs van den drank. Wanneer de voorstanders van afschaffing en geheelonthouding konden ophouden, om in elken matigen gebruiker een aspirant alcoholist te zien, zou hunne werkzaamheid minder eenzijdig worden.

Overigens wordt tegen accijnsverhooging aangevoerd, dat deze volgens de algemeene overtuiging geen invloed heeft op het gebruik, zonder vermelding van bepaalde feiten die dat oordeel kunnen staven. In het reeds genoemd adres van het Hoofdbestuur van de Ned. Vereeniging tot afschaffing van alcoholhoudende dranken, worden ten bewijze der stelling, dat accijnsverhooging geen invloed heeft op het verbruik van alcohol, vijf uitspraken aangehaald van drankbestrijders uit andere landen. Die uitspraken zijn eenstemmig, maar behelzen geen motieven, zij moeten op gezag worden aangenomen, en zullen op ons

land niet toepasselijk zijn, wanneer het tegenovergestelde door feiten bewijsbaar is. Welke waarde kan men hechten, bijv. aan de stelling betrekkelijk Engeland, waar bij een hooge accijns, het verbruik slechts vijf liter per hoofd is. Moet niet integendeel worden aangenomen dat het lage gebruik een gevolg is van de hooge belasting? Wat ons land betreft wordt in het adres tot staving der stelling behalve de uitspraken van buitenlanders alleen aangevoerd, „dat ontduiking van de wet; „vervalsching van de alcohol; het in kleiner hoeveelheden tegelijk toedienen,” eerder de gevolgen van „accijnsverhooging zijn geweest, dan afname van de verbruikte hoeveelheid.” Wat het eerste punt betreft ontduiking van de wet, wat moet beteekenen meerdere accijnsontduiking naarmate de accijns hooger is geworden, deze bewering is geheel in strijd met de werkelijkheid. Wie daarover een onbevooroordeeld onderzoek wil instellen, zal gemakkelijk tot de overtuiging komen, dat vóór 25 jaren en vroeger, in veel hoogere mate accijns op gedistilleerd werd ontdoken dan in den tegenwoordigen tijd. Elk ervaren belastingambtenaar, zal daarover inlichting kunnen geven. Het tweede punt vervalsching van alcohol is reeds besproken. Het derde punt zal iedereen kunnen beamen, maar het bevat niet de geheele waarheid, het gevolg is niet alleen geweest „het in kleiner hoeveelheden „tegelijk toedienen, maar ook en in veel grooter mate het in minder gehalte toedienen van den drank.” Dit laatste kon adressante bekend zijn; heeft zij het niet vermeld omdat zij gevoelde, dat zij daardoor met zich zelve in tegenspraak kwam? Heeft zij gevoeld dat het gehalte van den drank in zulke mate kan zijn verminderd, dat daaraan in de eerste plaats het verminderd gebruik van alcohol is toe te schrijven en dat die vermindering van gehalte uitsluitend het gevolg moet zijn van accijnsverhooging?

Dat gedurende de achtereenvolgende accijnsverhoogingen en ten gevolge van den hooger accijns, het gehalte der gedronken sterke dranken langzamerhand is gedaald en hoe groot het verschil is kan worden aangetoond. Oudere ambtenaren der belastingen kunnen die geleidelijke gehaltevermindering hebben opgemerkt, hoewel die verlaging waarschijnlijk voor de drinkers zelve onmerkbaar is tot stand gekomen. Zij kan geen gevolg zijn van den

invloed der werking van de drankwet, noch van die der Vereenigingen tot bestrijding van het drankgebruik. De maatregelen dier bestrijding strekken uitsluitend om minder drankverbruik te bewerken, maar hebben nimmer ten doel gehad om het alcohol-gehalte van den drank te verlagen. Bij eenig nadenken kan men tot geen ander besluit komen dan dat verlaging van gehalte uitsluitend is veroorzaakt door de achtereenvolgende accijnsverhoogeningen, daar ook van de drinkers geen aandrang is uitgegaan om den drank slapper te maken. Volgens de accijns wetten van kracht, vóór de wet van 1862, in werking getreden den 5ⁿ Juni 1863, bedroeg de accijns op binnenlands gedistilleerd f 12 plus rijksopcenten, zegelrecht en gemeenteaccijns, per hectoliter van 10 graden op den Nederlandschen vochtweger, bij eene warmte van 55° Fahr^t., welk gehalte als eenheid aangenomen, werd genoemd gedistilleerd van 100 pCt. Dat gehalte was gelijk aan gedistilleerd dat 50,7 pCt. alcohol bevat volgens de gehaltebepaling naar de Wet van 1862. Daaraan is het toe te schrijven dat in den regel bij de prijsberekening in den groothandel met grossiers, en ook voor de kleinere afnemers in sommige plaatsen van ons land, b.v. in Noordholland, als eenheidsprijs nog genomen wordt de hectoliter van 50,7 pCt. Een bewijs hoe moeilijk handelsusantiën, zich aanpassen aan veranderde toestanden.

Bij de Wet van 1862 werd de accijns vastgesteld op f 22 zonder rijksopcenten en zonder zegel, maar werd daarop nog gemeente-belasting geheven. De belasting is toen niet verhoogd, wel op 1 Maart 1864 tot f 35 plus gemeente-belasting, derhalve eene aanmerkelijke verhooving van f 13 per H.L. Den 1ⁿ Mei 1866 werd wederom de Rijksaccijns verhoogd tot f 50 de H.L. Dat was geen accijnsverhooving in het algemeen. Op denzelfden datum werd volgens K. B. van 4 Aug. 1865 N°. 39, met uitzondering voor enkele gemeenten, tot uitvoering der Wet van 7 Juli 1865 (Stbl. 79) de gemeente-accijns, die tot verschillende bedragen door de gemeenten geheven werd, afgeschaft. Het totaal der belasting was in de onderscheidene gemeenten ongelijk, maar bedroeg vooral in de groote gemeenten, veelal meer dan f 50.

Ik heb reeds gezegd dat de oudere ambtenaren der belastingen

omtrent de gehalteverlaging hunne ondervinding kunnen raadplegen; mij persoonlijk heeft de ervaring geleerd, dat gedurende ruim 25 jaren het gehalte van den drank, zooals die gedronken wordt van gemiddeld 44 à 45 pCt. alcohol tot gemiddeld 39 à 40 pCt., waarschijnlijk nog tot een lager gemiddelde is gedaald. In 1863 toen de nieuwe accijns-wetgeving op gedistilleerd is in werking gekomen, waarbij een nieuw stelsel van gehalte-bepaling werd ingevoerd, heeft een ontvanger een tarief voor de herleiding tot hoeveelheden van 50 pCt. samengesteld, bruikbaar voor alle hoeveelheden van af 44 tot 54 pCt. alcohol. De sterkte van 44 pCt. was toen de laagste, die bij jenever, brandewijn, cognac, enz. voorkwam. Likeuren, die van lager gehalte zijn, blijven buiten aanmerking, die worden gemaakt van reeds veraccijnsd gedistilleerd en behoeven voor de accijns-berekening niet tot hoeveelheden van 50 pCt. te worden herleid.

Gehalten van minder dan 44 pCt. kwamen derhalve toen niet voor en vele jaren daarna evenmin. Het geschreven boek werd dagelijks gebruikt van 1863 tot 1879, toen was het door het vele gebruik versleten, en om het gemak dat het verschaftte te behouden werd het gedrukt en is het in 1879 uitgegeven bij de Gebroeders Van Cleef te 's Gravenhage. Reeds in 1879 was er eenige verlaging van gehalte merkbaar, maar dat werd niet in aanmerking genomen. Voor het aannemen van een te verwachten doorgaande verlaging van gehalte bestond toen geen aanleiding, het gedrukte boek bevatte even als het geschrevene als minimum, hoeveelheden van 44 pCt. Dat was zooals later bleek een fout, want spoedig na de uitgifte, kwam verlaging van het gehalte meer merkbaar aan den dag, en wel in die mate dat de afzet verminderde en langzamerhand bijna geheel ophield. Het werk was gedeeltelijk onbruikbaar geworden, omdat het meerendeel der daarbij belanghebbenden meer gehalten beneden 44 pCt. dan daarboven moesten herleiden tot 50 pCt. De aflevering door branden van moutwijn aan distillateurs, en van jenever en brandewijn door distillateurs aan handelaars in het groot, geschiedt in den regel nog op een gehalte van 44—47 pCt., daarvoor is het werk nog bruikbaar. De eerste accijnsverhooging had derhalve plaats op 1 Maart 1864 met f 13 de HL. Het gevolg daarvan is geweest dat toen de borrels van 3 cent, bij uitzondering van 4 cent,

in tapperijen en kroegen vóór dien tijd algemeen in gebruik, zijn vervangen door borrels van 5 cent. Velen zullen zich dat, evengoed als ik, nog wel herinneren. Verlaging van het gehalte van den drank kwam toen nog niet voor. Door deze sterke verhooging van accijns, is alzoo door den tapper en kroeghouder de prijs van den borrel verhoogd, waardoor zij den verhoogden inkoopprijs terugvonden.

Ook de daarop gevolgde accijnsverhooging in 1869 van f 50 op f 53 had nog geen verlaging van het alcoholgehalte tot gevolg, en daar de tappers het evenmin raadzaam vonden, den prijs per borrel weder te verhoogen, werden om het verschil in inkoopprijs van f 3 per HL. terug te vinden, de glazen kleiner genomen, Minder in de glazen te doen ging niet, de gebruikers verlangen het glas tot den rand gevuld. De tapper die daaraan niet voldoet, zou zijn nering spoedig zien verloopen.

Het is mij niet bekend of bij de volgende accijnsverhooging in 1877 van f 53 op f 57, nogmaals de glazen zijn verkleind, waarschijnlijk niet, men had ook daarmede reeds de grens bereikt, maar wel is mij gebleken, dat daarna spoedig merkbaar, tot gehalteverlaging van den drank is overgegaan, en dat de accijnsverhooging in 1877, daartoe de eerste aanleiding heeft gegeven, terwijl de volgende accijnsverhoogingen in 1887 en 1893, hetzelfde gevolg hebben gehad en wel in die mate, dat wanneer men nu een algemeen bruikbaar tarief voor de herleiding weuschte samen te stellen, dat zou moeten aanvangen bij hoogstens 38 pCt. in plaats van bij 44 pCt.

Voor het vaststellen van het gemiddeld gehalte van jenever, brandewijn en bitter zooals die in 1902 gedronken werden, geeft het reeds vermeld rapport van onderzoek door prof. Wefers Bettink de noodige gegevens. Van de 82 monsters afkomstig uit tapperijen in alle deelen van het Rijk, die onderzocht zijn op foesel en houtgeest, is ook het alcoholgehalte bepaald. 47 van de 82 onderzochte monsters, hadden een gehalte van minder dan 40 pCt., één zelfs van 24 pCt., en allen te samen een gemiddeld gehalte van 38,71 pCt., bij de berekening waarvan, buiten aanmerking bleef een monster bitter van 56,5 pCt., dat niet onvermengd gedronken wordt. Ook moet worden in aanmerking genomen dat, (op welke wijze dan ook), bij 12

van die monsters houtgeest was gevoegd waardoor de bevonden gemiddelde sterkte van 38,71 pCt., nog te hoog is. Volgens het onderzoek eveneens in 1902 ingesteld, vermeld in het „Leerboek der Staathuishoudkunde“ van Mr. Pierson, 2^e druk, 2^e deel, blz. 602, werd toen het alcoholgehalte van jenever, gemiddeld vastgesteld in Delft op 34,6 pCt., 's Gravenhage 36,9 pCt., Rotterdam 37,3 pCt., Amsterdam 38,7 pCt., Middelburg 39,2 pCt., Enkhuizen 37,3 pCt., Sneek 41,6 pCt., Amersfoort 40,6 pCt., Veendam 39,4 pCt. en Arnhem 33,9 pCt., gemiddeld voor die tien plaatsen 37,95 pCt. Ook van deze monsters was de laagste 24 pCt. sterk. Naar deze uitkomsten kan men de sterkte van den thans gedronken drank (jenever en brandewijn) veilig stellen op gemiddeld 38 pCt.

Het staat derhalve vast dat na 1877, het gehalte van sterken drank, zooals die gedronken wordt, met minstens gemiddeld 5 pCt. is verminderd, en dat het gemiddeld gehalte van 1863 tot 1877, toen nog geen accijnsverhooging daarop invloed kon uitoefenen stationnair was.

Het verminderd alcoholverbruik kan afgeleid worden, uit de hierna volgende officieele cijfers, genomen uit: „Statistiek van het Kon. der Nederlanden. Bescheiden betreffende de geldmiddelen“, afdeling belastingen.

Jaar.	Accijns per H. L. ad 50 pCt.	Hoofdelijk verbruik in liters ad 50 pCt.	Jaar.	Accijns per H. L. ad 50 pCt.	Hoofdelijk verbruik in liters ad 50 pCt.
1866	f 50.—	7.55	1885		9.16
1867		7.57	1886		8.99
1868		7.44	1887	f 60.—	9.01
1869	f 53.—	7.58	1888		8.88
1870		7.46	1889		8.78
1871		7.75	1890		8.93
1872		8.39	1891		9.00
1873		8.77	1892		8.94
1874		9.09	1893	f 63.—	8.97
1875		9.38	1894		8.86
1876		9.91	1895		8.68
1877	f 57.—	9.98	1896		8.66
1878		9.87	1897		8.46
1879		9.63	1898		8.28
1880		9.87	1899		8.05
1881		9.80	1900		8.23
1882		9.46	1901		8.22
1883		9.40	1902		8.05
1884		9.46	1903		7.88

Vóór 1866 werd geen officieele statistiek van het alcohol-verbruik opgemaakt. Deze cijfers toonen geen geregeld verloop, noch in klimming, noch in daling, de juistheid er van is echter onbetwistbaar. Deze statistiek moge in hare onderdeelen enkele fouten kunnen vertoonen, de cijfers die het verbruik per hoofd over het geheele Rijk aangeven, geven een juist beeld van den werkelijken toestand. Bestond er een uitgebreide accijnsfraude, dan zou het verbruik in werkelijkheid grooter zijn, maar die bestaat niet; accijns ontduiking is niet van zoodanige beteekenis, dat zij van invloed zou zijn op de cijfers voor het gemiddeld verbruik. Dat ze geen geregeld beloop vertoonen is niet te verwonderen. Afgescheiden van de werking en den invloed van de „Drankwet” en van de Vereenigingen die het misbruik bestrijden, bestaan er verschillende oorzaken die op het verbruik van invloed zijn. Bovendien zijn de vijf achtereenvolgende accijnsverhoogingen, waarbij op den dag der in werking treding, geen bijbetaling van den voorraad werd gevorderd, van invloed geweest op de regelmaat der cijfers van verbruik, doordien te voren groote voorraden werden veraccijnsd. Ook heeft de wet van 31 Dec. 1898 (Stbl. N°. 286), in werking getreden den 1ⁿ Juli 1900, op de cijfers eenigen invloed uitgeoefend. Door die wet werd een eind gemaakt aan de belasting ontduiking, waartoe de wet van 1862 door te groote toegevendheid, sommige branders in Limburg en Noordbrabant, die eene verouderde werkwijze volgden, in staat stelde. Daardoor is het verbruik per hoofd van veraccijnsd gedistilleerd in Limburg gestegen, hetgeen natuurlijk ook van eenigen invloed is geweest op het cijfer van verbruik voor het geheele Rijk.

De voornaamste oorzaak is meerdere of mindere welvaart der bevolking. Daaraan is het waarschijnlijk toe te schrijven dat van 1870 het verbruik geregeld is gestegen tot 1877 van 7,46 tot 9,98 liter. Het zijn de jaren waarin de eerste algemeene verhooging van arbeidslooonen plaats had. Geen wonder dat zulks vermeerdering van drankverbruik ten gevolge had. De arbeiders waren toen nog minder georganiseerd en loonsverhooging, waarvan men te voren nimmer hoorde, was toen een zeer bijzondere gebeurtenis; men had minder dan thans te lijden van werkloosheid, men kon een gedeelte der loonsverhooging voor zijn genoegten besteden en dat vond men in de herberg.

Dat duurde niet lang, de huishoudelijke uitgaven, kwamen in evenwicht met de meerdere verdiensten; door betere organisatie kwam de werkman meer tot het besef van hetgeen hem dienstig was, verdere loonsverhooging had niet meer hetzelfde gevolg als de eerste, en het verbruik verminderde weer tot de oorspronkelijke hoeveelheid. Wanneer men derhalve uit de cijfers van 1877, 9,98 liter, en 1903, 7,88 liter, de gevolgtrekking maakte dat sedert 1877 het gemiddeld verbruik met ruim twee liters per hoofd is gedaald, zou dat evenveel waarde hebben, als aan te nemen dat het verbruik niet is verminderd, omdat het in 1903 hooger was dan in de jaren 1866—1871. Deze twee elkaar tegensprekende gevolgtrekkingen, toonen alleen aan, dat men van statistieke cijfers met oordeel moet gebruik maken.

Zal eene raming van de daling van het gebruik eenigen goeden grond hebben, dan moet een gemiddelde worden aangenomen. Ik neem daarvoor het jaar 1873, met een verbruik van 8,77 liter, 1887 toen de accijns tot f 60 is verhoogd, met 9,01 liter en het gemiddelde van de drie laatst bekende jaren 1901—1903 is 8,05 liter, waaruit dan zou volgen dat in den loop der jaren het verbruik gemiddeld pl. m. een liter per hoofd is verlaagd, alzoo met een negende deel.

Zoo veel alcohol wordt er nu als drank minder verbruikt, maar er moet onderscheid gemaakt worden tusschen alcohol verbruik en verbruik van sterken drank, dat niet hetzelfde is.

Als het vaststaat, en ik ben overtuigd dat het een niet te weerspreken feit is, dat sedert omstreeks 1878 de drank die gedronken wordt geregeld in sterkte is verminderd; van gemiddeld pl. m. 45 pCt. is gedaald tot 40 pCt. en minder, een verschil derhalve van pl. m. $\frac{1}{5}$ deel, dan volgt daaruit dat het gebruik van sterken drank, nagenoeg gelijk is gebleven, dat er in 1903 nagenoeg evenveel is gedronken per hoofd der bevolking als in 1873. Het verschil is, dat ieder glas drank gemiddeld minder alcohol bevat dan vroeger, zooals is aangetoond een gevolg van de opvolgende accijnsverhoogingen.

Welke exeptiën men daartegen ook aanvoert, men ontkomt niet aan deze conclusiën: Stel dat het alcoholverbruik per hoofd, gedurende een zeker aantal jaren, met $\frac{1}{a}$ deel is verminderd, en in denzelfden tijd, de sterkte van de gedronken drank met $\frac{1}{b}$ deel is verlaagd, dan blijkt daaruit

1°. dat wanneer de waarde van a en b gelijk is, het minder gebruik van alcohol geheel is veroorzaakt door accijnsverhoogen;

2°. dat wanneer a kleiner is dan b, het minder verbruik voor $1/b$ deel het gevolg is van accijnsverhooging, terwijl het overige deel der vermindering aan andere oorzaken moet worden toegeschreven;

3°. dat wanneer a gróóter is dan b, de verlaging van het gehalte, geen aanleiding heeft gegeven tot minder verbruik van ten volle $1/b$ deel, maar het lage gehalte tevens oorzaak is geweest, tot méér drankverbruik.

Uit de statistieke cijfers van het alcohol verbruik per hoofd, volgt echter, dat het geval sub 3 niet is voorgekomen, zoodat alleen de gevallen sub 1 en 2 overblijven en dat voor de waarde van b het cijfer 9 aannemende, gelijk staande met eene vermindering per hoofd van pl. m. een liter moet worden aangenomen, dat tengevolge van de accijnsverhoogen, het alcoholverbruik met pl. m. één liter is verminderd.

Zal verdere verhooging hetzelfde gevolg hebben, of is reeds de grens bereikt, zoodat in die richting niet verder kan worden gegaan, zooals met verhooging van den prijs, en met het toedienen van geringer hoeveelheid, reeds dadelijk na de beide eerste verhoogen de grens was bereikt. Integendeel, waarom zou in Nederland, niet denzelfden toestand kunnen ontstaan, als in zoovele andere landen, waar de alcohol als regel niet dan in zeer verdunden toestand wordt gedronken? Zij die Parijs wel eens bezoeken, kunnen weten hoe de Parijzenaar zich verwondert over die Hollanders, die dat bijtende vocht, zoo maar onaangelengd innemen.

En zou daarmee niet veel gewonnen worden? De geneeskundigen zijn eenstemmig in hun oordeel dat de nadelige werking van alcohol op het menschelijk lichaam vermindert, naarmate de alcohol in meer verslaptten toestand wordt gedronken.

Heb ik door dit opstel de Vereenigingen tegen het misbruik van sterken drank, willen weerhouden van voortzetting, door zoo hooge beginselen ingegeven werkzaamheid? Neen, maar ik wilde hun aantoonen, dat ze in den fiscus een krachtigen bondgenoot hebben, veel krachtiger dan zij gewoon zijn te veronderstellen. — Ik wilde hun uitnoodigen aan dien bondgenoot voortaan de hand te reiken, in plaats van, zooals meermalen geschiedt, hem te bestrijden.

Assen, Maart 1905.

H. HEETJANS.